

Uchwała Nr 4/2022
Prezydium Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego
z dnia 5 kwietnia 2022 r.

w sprawie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

Po rozpatrzeniu rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (druk 2109), stosownie do art. 329 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (PSWiN, tj. Dz.U. 2022 poz. 574), prezydium Rady Głównej przedstawia następującą opinię.

1. Prezydium Rady Głównej ocenia pozytywnie dwie pierwsze proponowane zmiany w ustawie PSWiN dotyczące art. 206 ust. 1 i 2 ustawy i art. 221 ust. 12.
2. Trzecią zmianę w ustawie PSWiN dotyczącą rozszerzenia możliwości nałożenia kar finansowych na uczelnie, instytut PAN, instytut badawczy lub instytut międzynarodowy (art. 431 ust. 1, pkt 2 lit. a oraz ust. 2 pkt 1 ustawy) prezydium Rady Głównej opiniuje negatywnie.
3. Zmiany w ustawie Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce obejmujące modyfikację art. 179 ust. 4 zakładające umorzenie lub zamknięcie: 1) postępowań habilitacyjnych i postępowań o nadanie tytułu profesora do 31.12.2022 r. oraz 2) przewodów doktorskich w terminie do 31.12.2023 r. prezydium Rady Głównej ocenia pozytywnie.
4. Proponowaną zmianę w ww. ustawie dotyczącą przedłużenia prawa kształcenia w szkole doktorskiej do czasu zakończenia „drugiej ewaluacji” w roku 2026 - art. 290 ustawy (art. 2 projektu ustawy) prezydium Rady Głównej opiniuje negatywnie.

Uzasadnienie:

Projekt nowelizacji ustawy PSWiN w art. 1 ust. 1 zakłada uszczegółowienie obecnego art. 206 o konieczność wyrażenia przez doktoranta zgody na przeniesienie do innej szkoły doktorskiej w sytuacji utraty przez jednostkę prawa do prowadzenia kształcenia oraz pokrycia przez podmiot prowadzący szkołę kosztów dalszego kształcenia w trybie eksternistycznym w sytuacji braku zgody doktoranta na przeniesienie do innej szkoły doktorskiej.

W art. 1 ust. 2 projekt ustawy zmienia sposób kontynuacji postępowań habilitacyjnych w sytuacji utraty przez podmiot habilitujący uprawnień do prowadzenia postępowań habilitacyjnych. Przewiduje dwa warianty, uzależnione terminu utraty uprawnień, związanego z przyznaniem przez ministra kategorii naukowej dla dyscypliny w danej jednostce. Utrata uprawnień przed dniem powołania komisji habilitacyjnej skutkować ma przekazaniem wniosku do RDN. W sytuacji utraty uprawnień po powołaniu komisji – zmiana polegać będzie na możliwości kontynuacji pracy komisji i podjęcia przez nią opinii (uchwały), jednak decyzję o nadaniu lub odmowie nadania stopnia podejmować będzie rada jednostki wyznaczona przez Radę Doskonałości Naukowej. Zdaniem prezydium Rady Głównej te zmiany należy ocenić pozytywnie.

Natomiast trzecią proponowaną zmianę w ustawie PSWiN prezydium Rady Głównej opiniuje negatywnie. Zmiana ta rozszerza katalog sytuacji, jakie mogą stanowić podstawę nałożenia przez ministra kar administracyjnych w wysokości do 50.000 zł na uczelnie, instytuty PAN, instytuty badawcze i instytuty międzynarodowe. Co prawda, w ustawie PSWiN ten instrument nadzoru ministra nad systemem szkolnictwa wyższego i nauki jest zawarty w dziale XIII, jednak rozszerzenie zakresu oddziaływania na uczelnie i instytuty naukowe poprzez system kar pieniężnych – samo w sobie zasługuje na ocenę negatywną. W ustawie PSWiN takie możliwości nakładania kar były

wyrażone w 3 artykułach, a w projekcie nowelizacji – w 6 (zaprzestania kształcenia, informacji o konkursach na stanowiska, udostępniania w BIP podstawowych informacji o uczelni, rozpraw doktorskich i informacji w postępowaniu habilitacyjnym oraz terminów zawiadamiania ministra o określonych sytuacjach dotyczących kierunków studiów). W opinii prezydium Rady Głównej wystarczająca jest norma kształtująca określone zachowania uczelni i instytutów naukowych. Argument krytycznej oceny proponowanej zmiany prezydium Rady Głównej wiąże dodatkowo z sytuacją poważnego niedofinansowania instytucji szkolnictwa wyższego i nauki.

Zmiany w ustawie Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce mają charakter zmian jakościowych i formalnych, organizacyjnych. Ich uzasadnienie jest związane z dążeniem do „zapobiegnięcia restrykcyjnym skutkom ewaluacji” (z uzasadnienia nowelizacji, s. 2). Wiążą się one ze stworzeniem nowych warunków prawnych prowadzenia kształcenia w szkole doktorskiej w jednostkach, które w wyniku ewaluacji nie będą spełniać obecnych warunków prawnych (określonych przez kategorie minimum B+), ze zmianami i wydłużeniem o kolejny rok, do 31.12. 2023 r. terminów zakończenia przewodów doktorskich wszczętych w oparciu o poprzednie rozwiązania prawne (ustawę o stopniach naukowych i tytule naukowym), zmianami w zasadach postępowań habilitacyjnych i profesorskich. Nowelizacja zakłada zmiany w art. 179 i 290 ustawy wprowadzającej w oparciu o zapisy art. 2 projektu ustawy.

Prezydium Rady Głównej pozytywnie ocenia propozycję modyfikacji art. 179 ust. 4 zakładającą umorzenie lub zamknięcie: 1) postępowań habilitacyjnych i postępowań o nadanie tytułu profesora do 31.12.2022 r. oraz 2) przewodów doktorskich w terminie do 31.12.2023 r. Są to terminy wydłużone w stosunku do terminów zapisanych w ustawie wprowadzającej (31.12.2021 r.). Prezydium Rady Głównej podziela zasadniczy argument uzasadnienia proponowanej zmiany, wiążący się z trudnościami realizacji przez doktorantów badań naukowych na skutek pandemii Covid-19. Prezydium Rady Głównej podkreśla równocześnie, że niezwykle warunki pandemii miały charakter powszechny i w jednakowym lub zbliżonym stopniu dotknęły wszystkich pracowników naukowo-badawczych. Termin umarzenia lub zamknięcia odpowiedniego postępowania (przewodu) powinien być zatem jednakowy, tak, jak stanowił to art. 179 ust. 5 ustawy wprowadzającej (31.12.2021 r.).

Projekt nowelizacji ustawy zakłada także istotne zmiany w obszarze kształcenia w szkołach doktorskich po ogłoszeniu wyników ewaluacji w połowie 2022 r. Zmieniają one obowiązujące obecnie warunki kształcenia, określone przez kategorię podmiotu nie niższą niż B+. Projekt nowelizacji różnicuje sytuację prawną podmiotów w przekroju rodzaju postępowania (przewód doktorski – postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora) oraz kategorii B i C, otrzymanej w wyniku „pierwszej” ewaluacji za okres 2017-2021. W opinii prezydium Rady Głównej ważne byłoby powiązanie proponowanych zmian – kontynuacji kształcenia w szkole doktorskiej z przyznaną kategorią B z wynikami oceny śródkresowej doktoranta (art. 202 ustawy). Jednostki, które uzyskają kategorię B będą mogły kontynuować przewody doktorskie do dnia do 31. 12.2022 r. (lub 31.12.2023 r.), a także kontynuować postępowania w sprawie nadania stopnia doktora wszczęte przez dniem uzyskania kategorii, jednak nie dłużej niż do czasu zakończenia „drugiej” (kolejnej) ewaluacji (prawdopodobnie w roku 2026 r.). Podmioty z kategorią B nie będą jednak mogły wszczynać „postępowań doktorskich”. W podmiotach, które w procesie ewaluacji uzyskają kategorię C przewody doktorskie wszczęte przed dniem przyznania kategorii mają być kontynuowane przez podmiot wyznaczony przez Radę Doskonałości Naukowej, jednak nie dłużej niż do 31.12.2022 r. (lub 31.12.2023 r.).

Zbliżone co do charakteru zapisy dotyczą możliwości kształcenia w szkołach doktorskich. Obecna ustawa 2.0 (art. 14 i art. 198 ust. 3) zakłada możliwość kształcenia doktorantów w uczelniach akademickich, a więc posiadających kategorię naukową w co najmniej dwóch dyscyplinach nie niższą niż B+. Jest to bardzo ważny zapis wiążący się z jakością działalności naukowych jednostki i jej relatywną oceną w środowisku naukowym. Tymczasem projekt nowelizacji (art. 2) zakłada możliwość kontynuacji kształcenia doktorantów przez jednostkę, która otrzyma kategorię B do czasu zakończenia „drugiej” ewaluacji . Biorąc pod uwagę 4. letni okres ewaluacji czas ten przypadnie

w roku 2026. Istotne znaczenie mogą mieć odwołania od decyzji ministra w sprawie przyznanej kategorii naukowej oraz wydłużona w czasie procedura ich rozpatrywania.

Propozycje nowelizacji łączą dwa aspekty: społeczny – sytuacja doktorantów w szkołach doktorskich oraz merytoryczny – związany z rolą nauki, jakością badań i obiektywnymi kryteriami osiągnięć naukowych. Obie płaszczyzny są wyrazem oceny złożonej. Pierwszy aspekt zasługuje na opinię pozytywną, drugi – negatywną.

Prezydium Rady Głównej pozytywnie ocenia projekt nowelizacji w zakresie troski o losy doktorantów poprzez tworzenie warunków prawnych zapewniających możliwość kontynuacji kształcenia i pracy nad rozprawą doktorską bez względu na wynik ewaluacji szkoły doktorskiej. Kandydaci podejmowali decyzję rozpoczęcia studiów w szkole doktorskiej, kierując się ówczesnym stanem prawnym i prawem danej jednostki (szkoły) do jej prowadzenia. Wynik ewaluacji szkoły doktorskiej nie zależy od aktywności naukowej doktorantów. Jest to przesłanka pozytywnej opinii regulacji, zapewniającej stworzenie doktorantom warunków dokończenia studiów w szkole doktorskiej.

Wobec przedłużenia prawa kształcenia w szkole doktorskiej do czasu zakończenia „drugiej ewaluacji” w roku 2026, prezydium Rady Głównej wyraża opinię negatywną. Prezydium Rady Głównej stoi na stanowisku istotnego znaczenia zapisów ustawy 2.0, przyznających możliwość prowadzenia szkół doktorskich uczelniom akademickim. Jest to ważne postanowienie. Podkreśla znaczenie ewaluacji i jej konsekwencji wyrażonych w otrzymanej kategorii naukowej: „*uczelnia akademicka, która w wyniku ewaluacji [...] nie spełnia warunku (kategorii nie mniejszej niż B+), staje się uczelnią zawodową w dniu, w którym decyzje o przyznaniu tej uczelni kategorii naukowych stały się ostateczne*”. Znaczenie tego zapisu akcentuje także propozycja nowelizacji ustaw, jednak z odroczeniem decyzji utarty akademickiego charakteru o 4 lata (okres ewaluacji): „*Jeżeli w wyniku drugiej ewaluacji jakości działalności naukowej podmiot [...] uzyska w danej dyscyplinie kategorię naukową B albo C, traci uprawnienie do nadawania stopnia doktora w tej dyscyplinie*” (art. 2 ust. 2 pkt 4). Owo odroczenie nie powinno mieć miejsca, narusza bowiem standardy i podstawowe wartości świata nauki oraz społeczne zaufanie do trwałości systemu prawa. Pandemia lat 2020-2022 nie powinna być istotnym argumentem decyzji.

Antycypacja rezultatów ewaluacji – rozkładu podmiotów, które złożyły wnioski o przeprowadzenie kompleksowej oceny jakości działalności naukowej – i wyróżnienie 5 grup jednostek o odmiennych kategoriach jest wpisana w istotę obiektywnego systemu ewaluacji. Zgodnie z istotą i procedurą oceny można było już w roku 2017 zakładać pewne prawdopodobieństwo, że nie wszystkie podmioty prowadzące kształcenie w szkole doktorskiej po ostatecznej decyzji ministra będą posiadać kategorię co najmniej B+, stanowiącą o akademickim charakterze uczelni i możliwości prowadzenia szkoły doktorskiej. W argumentacji prezydium Rady Głównej podnosi także problem stałości i znaczenia zapisów ustawy jako istotnej wartości prawa w ogóle, w tym w obszarze systemu nauki i szkolnictwa wyższego.

Uchwałę otrzymują Marszałek Sejmu RP oraz Minister Edukacji i Nauki.

Przewodniczący
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Prof. Marcin Pałysz